

VIỆN HÀN LÂM
KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI

NGUYỄN THỊ VÂN ANH

**NÂNG CAO NĂNG LỰC
QUẢN TRỊ RỦI RO TÍN DỤNG THEO THÔNG LỆ QUỐC TẾ
TẠI NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI VIỆT NAM**

Chuyên ngành: Quản lý kinh tế

Mã số : 62.34.04.10

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:

1. TS. TÔ THỊ ÁNH DƯƠNG

2. TS. LÊ THỊ KIM NGA

HÀ NỘI, 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi, các số liệu nêu trong luận án là trung thực. Những kết luận khoa học của luận án chưa từng được công bố trong bất kỳ công trình khoa học nào.

Tác giả

Nguyễn Thị Vân Anh

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
CHƯƠNG 1:TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU CÁC NỘI DUNG LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI	9
1.1. Tổng quan tình hình nghiên cứu ở nước ngoài liên quan đến đề tài.....	9
1.2. Tổng quan tình hình nghiên cứu trong nước liên quan đến đề tài	15
1.3. Vấn đề nghiên cứu của Luận án	20
CHƯƠNG 2: CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ CÁC THÔNG LỆ QUỐC TẾ VỀ QUẢN TRỊ RỦI RO TÍN DỤNG VÀ NĂNG LỰC QUẢN TRỊ RỦI RO TÍN DỤNG TẠI NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI	22
2.1. Cơ sở lý luận về quản trị rủi ro tín dụng	22
2.2. Cơ sở lý luận về năng lực quản trị rủi ro tín dụng	38
2.3. Mối quan hệ biện chứng giữa quản trị rủi ro tín dụng và năng lực quản trị rủi ro tín dụng.....	46
2.4. Khung năng lực quản trị rủi ro tín dụng theo thông lệ quốc tế và chuẩn mực Basel II	48
2.5. Kinh nghiệm quốc tế về cách tiếp cận và ứng dụng chuẩn mực Basel II nhằm nâng cao năng lực quản trị rủi ro tín dụng	61
CHƯƠNG 3: THỰC TRẠNG NĂNG LỰC QUẢN TRỊ RỦI RO TÍN DỤNG THEO THÔNG LỆ QUỐC TẾ TẠI CÁC NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI VIỆT NAM	69
3.1. Tổng quan về hệ thống ngân hàng thương mại Việt Nam	69
3.2. Thực trạng năng lực quản trị rủi ro tín dụng của các ngân hàng thương mại Việt Nam theo thông lệ quốc tế và chuẩn mực Basel II	78
3.3. Kết luận chung về thực trạng năng lực quản trị rủi ro tín dụng tại các ngân hàng thương mại Việt Nam.....	109
3.4. Nguyên nhân của thực trạng năng lực quản trị rủi ro tín dụng tại các ngân hàng thương mại Việt Nam.....	112

CHƯƠNG 4: GIẢI PHÁP NÂNG CAO NĂNG LỰC QUẢN TRỊ RỦI RO TÍN DỤNG THEO THÔNG LỆ QUỐC TẾ TẠI CÁC NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI VIỆT NAM.....	114
4.1. Định hướng hoạt động tín dụng tại các ngân hàng thương mại Việt Nam trong thời gian tới	114
4.2. Điều kiện áp dụng khung năng lực quản trị rủi ro tín dụng	115
4.3. Hệ thống giải pháp đối với các ngân hàng thương mại để nâng cao năng lực quản trị rủi ro tín dụng	120
4.4. Kiến nghị đề xuất đối với Cơ quan quản lý, Ngân hàng nhà nước	141
KẾT LUẬN.....	147
TÀI LIỆU THAM KHẢO	151
PHỤ LỤC.....	157

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

Từ viết tắt	Tiếng Việt	Tiếng Anh
AIRB	Phương pháp tiếp cận nội bộ nâng cao theo Basel II	Advance Internal Rating Based Approach
AMC	Công ty quản lý tài sản của ngân hàng thương mại	Asset Management Company
BASEL	Bộ quy định ngân hàng (Basel I,II,III) do Ủy ban Basel về giám sát ngân hàng (BCBS) ban hành (gọi tắt là chuẩn mực Basel)	The Basel Accords
BDH	Ban điều hành	Broad of Management
CAR	Tỷ lệ vốn tối thiểu	Capital Accuracy Ratio
CIC	Trung tâm thông tin tín dụng	Credit Information Center
CNTT	Công nghệ thông tin	
CSDL	Cơ sở dữ liệu	
DATC	Công ty trách nhiệm hữu hạn mua bán nợ Việt Nam	Debt and Aseet Trading Corporation
DPRR	Dự phòng rủi ro	
EAD	Dư nợ tại thời điểm không trả được nợ	Exposure At Default
EDF	Xác suất vỡ nợ kỳ vọng của khoản vay/khách hàng	Expected Default Frequency
EL	Tổn thất dự kiến	Expected Loss
EWS	Hệ thống cảnh báo sớm	Early Warning System
FIRB	Phương pháp tiếp cận nội bộ cơ bản theo Basel II	Foundation Internal Rating Based Approach
GAP	Khoảng chênh lệch	Gap
HCS	Hệ thống đánh giá sức khỏe hoạt động của Ngân hàng Ấn Độ	The Heath Code Systems
HDQT	Hội đồng quản trị	Broad of Directors
ICAAP	Quy trình đánh giá an toàn vốn nội bộ	Internal Capital Adequacy Assesment Process
IRB	Phương pháp tiếp cận nội bộ theo Basel II	Internal Rating Based
KHCN	Khách hàng cá nhân	
KHDN	Khách hàng doanh nghiệp	
KSNB	Kiểm soát nội bộ	
KTNB	Kiểm toán nội bộ	
LGD	Tổn thất của ngân hàng khi người vay không trả được nợ	Loss Given Default
MAS	Cơ quan quản lý tiền tệ Singapore	Monetary Authority of Singapore
NHNN	Ngân hàng nhà nước	
NHNNG	Ngân hàng nước ngoài	
NHTM	Ngân hàng thương mại	

NHTM CP	Ngân hàng thương mại cổ phần	
NHTM NN	Ngân hàng thương mại Nhà nước	
NHTW	Ngân hàng trung ương	
OCBC	Tập đoàn ngân hàng hải ngoại Trung Quốc tại Singapore	Overseas Chinese Banking Corporation, Singapore
PD	Xác suất không trả được nợ	Probability of Default
QTRR	Quản trị rủi ro	Risk Management
QTRTD	Quản trị rủi ro tín dụng	Credit risk management
RIB	Ngân hàng dự trữ quốc gia Ấn Độ	The Reserve Bank of India
RRT	Hệ thống xếp hạng tín dụng của ngân hàng VPBank	Risk Rating Tool
RRTD	Rủi ro tín dụng	Credit risk
RW	Trọng số rủi ro	Risk Weighted
RWA	Tài sản “Có” điều chỉnh rủi ro	Risk Weighted Assets
SA	Phương pháp tiếp cận tiêu chuẩn theo Basel II	Standardized Approach
SRP	Quy trình đánh giá hoạt động thanh tra, giám sát	
TCTD	Tổ chức tín dụng	
TGD	Tổng giám đốc	
TSDB	Tài sản đảm bảo	
TTGSNH	Thanh tra giám sát ngân hàng	
UL	Tồn thất ngoài dự kiến	Unexpected Loss
VAMC	Công ty quản lý tài sản của các tổ chức tín dụng Việt Nam	Vietnam Asset Management Company
VaR	Giá trị tại rủi ro tín dụng	Value at Risk
VPBank	Ngân hàng Việt Nam thịnh vượng	
XHTD	Xếp hạng tín dụng	

DANH MỤC HÌNH

Hình 2.1: Quy trình quản trị rủi ro tín dụng thông thường.....	26
Hình 2.2: Khung quản trị rủi ro chuẩn theo thông lệ quốc tế.....	29
Hình 2.3: Các mô hình quản trị rủi ro tín dụng.....	37
Hình 2.4 : Mô hình năng lực ASK.....	40
Hình 2.5 : Mô hình thể điểm cân bằng.....	40
Hình 2.6: Mô hình nhân tố năng lực quản trị ngân hàng.....	41
Hình 2.7: Khung năng lực quản trị rủi ro tín dụng theo thông lệ quốc tế và chuẩn mực Basel II	49
Hình 3.1: Tốc độ tăng trưởng tín dụng (2009 – 10/2015).....	70
Hình 3.2: Tỷ lệ nợ xấu của hệ thống ngân hàng.....	71
Hình 3.3: Tốc độ tăng trưởng tổng tài sản của các tổ chức tín dụng (2013 -2014).....	73
Hình 3.4: Khó khăn trong quá trình triển khai Basel II tại 10 NHTM.....	79
Hình 3.5: Hệ thống xếp hạng tín dụng nội bộ đo lường PD, LGD, EAD.....	82
Hình 3.6: Mô hình tính vốn cho rủi ro tín dụng.....	84
Hình 3.7: Chiến lược tín dụng và khẩu vị rủi ro tín dụng tại các NHTM.....	88
Hình 3.8: Mô hình quản lý rủi ro tại các NHTM Việt Nam.....	90
Hình 3.9: Những điểm mạnh của NHTM trong quá trình triển khai Basel II.....	93
Hình 3.10: Khảo sát hệ thống CNTT tại các NHTM.....	94

DANH MỤC BẢNG

Bảng 2.1: So sánh năng lực quản trị rủi ro tín dụng và quản trị rủi ro tín dụng.....	48
Bảng 2.2: Yêu cầu về thời gian thu thập số liệu để xây dựng mô hình.....	58
Bảng 3.1: Tỷ lệ an toàn vốn của 10 NHTM áp dụng Basel II	86
Bảng 3.2: Một số chỉ tiêu giới hạn rủi ro tín dụng	98
Bảng 3.3: Các thang điểm xếp hạng tín dụng khách hàng.....	99
Bảng 4.1: Định hướng phát triển hoạt động tín dụng (2010 – 2020)	114

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Hoạt động tín dụng là hoạt động mang lại lợi nhuận chủ yếu cho các ngân hàng thương mại, nhưng cũng hàm chứa nhiều rủi ro. Rủi ro tín dụng có thể tác động rất lớn đến các hoạt động kinh doanh khác, gây tổn hại đến uy tín và vị thế của ngân hàng.

Tăng trưởng kinh tế của Việt Nam phát triển dựa nhiều vào tín dụng ngân hàng, cho nên để tồn tại và phát triển, các ngân hàng thương mại phải xây dựng hệ thống quản trị rủi ro tín dụng phù hợp, thông qua hệ thống quản trị rủi ro các mục tiêu, nhiệm vụ trong chiến lược phát triển của ngân hàng được thực hiện hiệu quả và thành công (ở cả góc độ vĩ mô và vi mô). Muốn vậy, hệ thống quản trị rủi ro tín dụng chất lượng tại ngân hàng thương mại đảm bảo được các vai trò quan trọng như: tăng uy tín cạnh tranh thương mại, nâng cao hiệu quả sử dụng vốn, tăng lợi nhuận ngân hàng và duy trì niềm tin của khách hàng/nhà đầu tư.

Tuy nhiên, trước những biến động liên tục của môi trường kinh doanh, chất lượng hoạt động quản trị rủi ro tín dụng của ngân hàng thương mại Việt Nam bộc lộ nhiều hạn chế, biểu hiện khả năng quản trị kém, sử dụng không hiệu quả các nguồn lực của ngân hàng, các chính sách, quy định có khoảng cách xa so với thông lệ quốc tế về quản trị rủi ro tín dụng. Đánh giá chung công tác quản trị rủi ro tín dụng, các ngân hàng thương mại Việt Nam hiện đang có năng lực quản trị rủi ro tín dụng ở mức trung bình, thậm chí dưới trung bình so với các thông lệ quốc tế về quản trị rủi ro tín dụng, thể hiện bởi chiến lược kinh doanh không bài bản, mô hình tổ chức không phân tách chức năng, quyền hạn rõ ràng, các công cụ đo lường rủi ro không đáp ứng được tiêu chuẩn do cơ sở dữ liệu thiếu cả về số lượng và chất lượng, nguồn nhân lực có chất lượng cao chưa được chuẩn bị sẵn sàng.

Như vậy, các ngân hàng thương mại Việt Nam đứng trước nhiều thách thức, phải xây dựng hệ thống năng lực quản trị rủi ro tín dụng và có các giải pháp nâng cao khả năng, điều kiện sử dụng nguồn nhân lực của ngân hàng đảm bảo thực hiện quy trình quản trị rủi ro tín dụng, duy trì chất lượng quản trị rủi ro tín dụng tốt.

Kể từ khi Ủy ban Basel II chính thức công bố các chuẩn mực Basel, đã có nhiều quốc gia trên thế giới áp dụng và triển khai có hiệu quả Basel II, Basel III nhằm duy trì hoạt động bền vững của ngân hàng.

Trong bối cảnh Đề án cơ cấu lại hệ thống các tổ chức tín dụng giai đoạn 2011 - 2015 theo quyết định 254/QĐ-TTg đã hoàn thành giai đoạn 1, đạt được một số mục tiêu nhất định về lành mạnh hóa tình trạng tài chính và củng cố năng lực hoạt động của các tổ chức tín dụng. NHNN quyết định lựa chọn 10 ngân hàng thương mại triển khai Basel II vào cuối năm 2015 theo công văn số 1601/NHNN- TTGSNH, nghiên cứu ứng dụng các thông lệ quốc tế, trong đó có hệ thống các quy định Basel II nhằm nâng cao năng lực quản trị rủi ro tín dụng.

Mặc dù, nhiều nghiên cứu tổng hợp và toàn diện về công tác quản trị rủi ro tín dụng tại các Ngân hàng thương mại Việt Nam được thực hiện bởi cá nhân, tổ chức trên thế giới cũng như trong nước, tuy nhiên, các nghiên cứu trước đây chưa đi sâu nghiên cứu năng lực quản trị rủi ro tín dụng của các ngân hàng thương mại và chưa xây dựng một khung năng lực quản trị rủi ro tín dụng, đáp ứng yêu cầu Basel II và phù hợp với các thông lệ quốc tế.

Xuất phát từ những lý do trên, tác giả lựa chọn đề tài **“Nâng cao năng lực quản trị rủi ro tín dụng theo thông lệ quốc tế tại ngân hàng thương mại Việt Nam”** để nghiên cứu làm luận án tiến sĩ.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

2.1. Mục đích nghiên cứu

Mục đích nghiên cứu của Luận án là nghiên cứu thực trạng năng lực quản trị rủi ro tín dụng theo thông lệ quốc tế tại các ngân hàng thương mại Việt Nam, từ đó đề xuất các giải pháp, chính sách nhằm nâng cao năng lực quản trị rủi ro tín dụng theo thông lệ quốc tế tại các ngân hàng thương mại Việt Nam.

2.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Để thực hiện được mục đích nghiên cứu, Luận án sẽ thực hiện các nhiệm vụ:

Một là, hệ thống hóa cơ sở lý luận về quản trị rủi ro tín dụng, năng lực quản trị rủi ro tín dụng của các ngân hàng thương mại theo thông lệ quốc tế, phân tích mối quan hệ biện chứng giữa năng lực quản trị rủi ro tín dụng và quản trị rủi ro tín dụng. Luận án xác định những nhân tố tác động đến năng lực quản trị rủi ro tín dụng của các ngân hàng thương mại theo thông lệ quốc tế, tổng hợp thành Khung năng lực quản trị rủi ro tín dụng

Hai là, Luận án đi sâu nghiên cứu các thông lệ quốc tế về quản trị rủi ro tín dụng, kinh nghiệm một số nước về cách tiếp cận và áp dụng chuẩn mực Basel II nhằm nâng cao năng lực quản trị rủi ro tín dụng;